

crkva u svijetu

PRILOZI

PJESNIK JAKOV KOPILOVIĆ

Bela Gabrić

I. Životni put

Jakova Kopilovića možemo uvrstiti u srednju generaciju hrvatskih pjesnika. Rodio se 9. srpnja 1918. god. u Subotici, u Keru, gdje je proveo djetinjstvo i mladost. Pohađao je osnovnu školu u Subotici, u Keru. Zatim je završio niže razrede gimnazije i malu maturu. Zbog teškog materijalnog stanja, otac ga više nije mogao školovati; trebalo je tražiti posao. Neko vrijeme je radio za dnevnicu, ili je poučavao đake. U srpnju 1937. god. postao je kondukter na subotičkom tramvaju. Kondukterski posao ubija svojom monotonijom, ali putnici su brzo zavoljeli blijedolikog mladića u uniformi, s brojem 32 na službeničkoj kapi. Pažnju je privlačila tiha melankolija koja je prekrila lice i sjetne oči.

Pored svih materijalnih poteškoća, stalno ga je gonila želja za učenjem i zato se upustio u veliki podvig. Privatno je polagao više razrede gimnazije. Pred rat se upisao kao izvanredni student na Pravnom fakultetu u Subotici. (Imao je indeks br. 4242).

Propašću Jugoslavije i početkom okupacije 1941. god. nastale su velike promjene u životu mladog J. Kopilovića. Pošao je na putove neizvjesnosti. Ratna oluja promijenila je pravac životnog puta mnogih mladića i djevojaka tih generacija koje su morale doživjeti sve strahote ljudske nesreće i na svojim leđima nositi sve terete drugog svjetskog rata.

Dolaskom u Zagreb 1941. godine, počeli su dugi dani oskudice, jer teško je bilo mladom čovjeku snaći se u općoj pometnji. Radio je razne poslove samo da preživi ratne dane. Uza sve poteškoće, nije ga napustila želja da uči. Upisao se na Filozofski fakultet, na grupu pedagogije i filozofije.

Poslije godinu dana napustio je tu grupu i prešao je na slavistiku. Ali zbog općih prilika, u kojima je živio, nije polagao ispite.

Odmah poslije rata, gonjen ljubavlju prema svom rodnom kraju, s grupom subotičkih izbjeglica vratio se pješke u Suboticu. Nakon kratkog rada u Upravi narodnih dobara pri Sreskom narodnom odboru predavao je na Potpunoj muškoj gimnaziji od 17. rujna 1945. do 31. svibnja 1947. god. Premda je bio nesvršeni student, tadašnji direktor dr. Matija Evetović pomogao mu je da počne raditi na gimnaziji kao suplent i predavao je književnost i hrvatsko-srpski jezik. Od 1. lipnja 1947. do 20. rujna 1950. predavao je isti predmet na Potpunoj ženskoj gimnaziji u Subotici.

U jesen 1950. god. izvršena je reorganizacija školstva. Od stare osnovne škole i nižih razreda gimnazije osnovana je osmogodišnja škola. J. Kopilović je postao direktor novoosnovane Osmogodišnje škole br. 3 (danas Osnovna škola »Matko Vuković«) u Subotici. Ali, znao je da bez stručne d'plome neće moći dugo ostati u prosvjetno-pedagoškoj struci i zbog toga za kratko vrijeme prekida posao te u veljači 1953. odlazi u Zagreb da kao redoviti student Filozofskog fakulteta završi započete studije. Diplomirao je u jesen, u listopadu 1954. god. Vratio se u Suboticu i nastavio rad kao profesor u pojedinim srednjoškolskim centrima, gdje je vršio razredne dužnosti.

U želji da radi u kulturnoj ustanovi, prešao je 17. studenog 1968. god. na položaj upravnika Gradske biblioteke u Subotici. S kolektivom je pravio velike planove o budućem radu, ali to je sve prekinuto. U siječnju 1969. god. teško je obolio. Apsurd i ironija gorko su mu se narugali. J. Kopilović je uz svoj prosvjetni rad bio dugogodišnji uporni atletičar, trkač na srednje i duge staze. Pretrčao je tolike kilometre i najednom je obolio; postao je gotovo nepokretan. On koji je pretrčao kilometre i kilometre nije mogao hodati.

Prisiljen blešću, napustio je svoju dužnost u Gradskoj biblioteci i 13. srpnja 1971. god. otišao je u invalidsku mirovinu. Slijede godine dugog liječenja i uporne borbe da se bolest svlada barem toliko da bi se mogao uključiti u svoj svakodnevni život. Svaki dan ima jedini cilj da može nešto korisno učiniti u svom započetom i nedovršenom književnom radu. Tu započetu borbu stalno vodi i trajno će je nastaviti.

Ova ispričana priča o životnom putu J. Kopilovića je ključ za poznavanje i razumijevanje njegove poezije. Svi ovi udarci života imali su odjeka u njegovoj poeziji. Njegove će nam pjesme biti bliže ako znamo njihovu pozadinu. Poezija J. Kopilovića nije plod racionalnog razmišljanja i znanstvske pjesničke rječitosti. Njegove pjesme su doživljaji pretvoreni u stihove. Ta poezija je lirsko doživljavanje sretnih i tužnih časova života. Njegove pjesme u svom korijenu postanka imaju lirski doživljaj. Ti lirski doživljaji su dobili svoju pjesničku formu u stihovima. Ovdje im se želimo približiti kroz analizu da vidimo glavne oznake poezije J. Kopilovića i njezino mjesto u hrvatskoj književnosti.

II. Poezija

1. Stara latinska izreka kaže: *Poeta nascitur* (Pjesnik se rađa). To potvrđuje pjesnička ukupnost J. Kopilovića. On je od najranije mladosti bio zaokupljen svojim svijetom mašte. Po naravi je bio neobično povučen dječak, sklon sanjarenju. Presudna je bila ta okolnost da je često išao svom stricu Ivanu koji je bio službenik na željezničkoj stanici Zornica, južno od Subotice. Mali dječak je sâm satima lutao po nepreglednim livadama i oranicama, doživljavajući u mašti svoj poseban svijet. Legao bi u visoku travu i pogledom uprtim u beskraj nebeskog plavetnila putovao zajedno s dalekim oblacima. Vođen nepoznatim željama, našao bi se u nekom novom prebivalištu. Također je često sjedio pored željezničke pruge i sanjario kako bi volio putovati negdje daleko.

Tako, spontao, bez određenog cilja, već u njegovoj trinaestoj godini nastale su prve pjesme. Kao dječak nije bio svjestan šta je to što radi. Nije znao da je stupio na beskrajne putove poezije, koji vode u nova, neotkrivena, carstva mašte. U gimnazijskim danima, gonjen pjesničkom znatiželjom, sve više je širio krugove opažanja i maštanja. U tom sanjarenju nastale su nove pjesme sa svim karakteristikama mladenačke poezije. Poslije prekinute gimnazije, kad je počeo raditi kao tramvajski konduktor, životna stvarnost nije ubila pjesnika u njemu. Znao je da mora poći u borbu za koru kruha. U nepovrat je nestala dječja igra i sloboda. Stvarnost života je srušila snove:

»Za zvon srebrnjaka čekala nas služba,
prodaja djetinjstva za zaradu sramnu.

Brojkama su moje žigosali čelo.
»Trideset i drugi« bilo mi je ime.
U grudima srce tužno neveselo,
slagalo je tajno stihove i rime.«

(*Mladost u tramvajskim kolima*, I.)

U tim novim životnim okolnostima pjesnik nije klonuo. Nastajale su nove pjesme. Možda pjesnik ne bi dugo izdržao, jer

»Tramvajska su kola mučilište muze.
Sklopila se krila bijeloj ptici misli.
Sni o sreći srca grudi mi pritisli.«

(*Mladost u tramvajskim kolima*, V.)

Na sreću pjesnika i njegove poezije, J. Kopilović je bio zapažen i prihvaćen u krugu subotičkih hrvatskih pisaca i pjesnika koji su se okupljali oko književnog časopisa *Klasje naših ravni*. Mladi pjesnik, radnik samouk privukao je pažnju svojom marljivošću i pjesničkim talentom.

Osobito mu je mnogo pomogao naš poznati kulturni i politički radnik Blaško Rajić. On je bio prijatelj njegove kuće. Davao je podršku mladom pjesniku i stalno ga je poticao da piše. Pored svih drugih, koji su mu davali podršku, treba spomenuti još Ivana Malagurskog i Ivu Prčića, koji su u to predratno vrijeme bili poznati kulturni trudbenici. Kao radnik i privatni učenik gimnazije J. Kopilović je bio neizrecivo sretan kad je bio stalno pozivan na razne kulturne priredbe u Subotici i tako je ušao u krug pisaca, pjesnika i kulturnih djelatnika.

Tada je objavio svoju prvu pjesmu »San« (Klasje naših ravni, IV. Subotica, 1938. 5. br. 8. str.). Kako i sam naslov kaže, to je mladenačko sanjarenje s mnogo lirike i lijepih opisa. Odmah zatim objavio je u kalendaru Subotička Danica (LVI, 1939, 112. str.) pjesmu »Kod ovoga križa«. To je rodoljubna pjesma i pokazuje kako je pjesnik od početka blisko vezan za svoj narod. U pjesničkoj slikovitosti u ovoj pjesmi daje potresnu sliku sudbine svoga naroda. Kao dijete vidio je da narod kleči pred križem pored groba. Pitao je oca tko tamo počiva i dobio je odgovor:

»O, moj sine, tamo gdje vrba jesen baca,
tu sam i ja klečeć dugo, dugo plako.
Tu počiva čežnja tvojih Bunjevaca.«

(Kod ovoga križa)

Dok je za vrijeme rata boravio u Zagrebu, daleko od zavičaja, stalno je mislio na ono što je napustio. Od najranijeg djetinjstva zavolio je svoj grad, gdje je na periferiji u uskim i prašnjavim ulicama proveo djetinjstvo, i široke njive, gdje je maštajući lutao. Neizbrisivi i nezaboravni bili su dramatični trenuci bolnog rastanka kad je sve to ostavio i kad se od svojih oprostio i pošao u neizvjesnost.

Sva njegova poezija tih ratnih godina bila je stvorena pod tim snažnim dojmovima. Pod snagom tih udaraca morali su nastati stihovi puni bola i iskrenih osjećanja prema svojim najbližim i prema rodnom kraju. Taj rastanak bio je u isto vrijeme i zakletva da nikada neće zaboraviti bačke ravnice i njezine ljude. U dalekom gradu misli na svoju majku, koja čeka sina, i na oca skretničara, koji ispraća vlakove i po njima šalje sinu pozdrave. Tako su nastale pjesme J. Kopilovića koje su objavljene u njegovoj zbirci Daleko od zavičaja (Zagreb, 1944.)

U toj zbirci možda ima i boljih pjesama, ali u ovoj prilici želim istaknuti pjesmu »Tamburica kad zaplače« (20. str.), jer tamburica je bunjevački omiljeni narodni instrument i kad čujemo tamburicu, čini nam se kao da djeca plaču, a tih godina tamburica je mogla samo plakati dok ne popucaju tanke žice, jer:

»Tamburica kad zaplače usred noći, mirne noći,
bunjevačko srce puca sve od bola i od tuge.

Tamburica kad zaplače u osvit na materice,
bunjevačko srce puca, stara majka sina čeka
i otvara širom vrata, Tužno cvile tanke žice:
'Čekaj, majko, sina svoga, vratit će se izdaleka'.

Čekala je majka sina, zaručnica zaručnika,
dok se nisu umorile dvije žene nesretnice.
Sin se nije povratio, curi nije došo dika,
sad zatvara majka vrata, cura svoje pendžerice.«

Dok je tako odvojen od svog zavičaja i svojih najbližih, on osjeća da mu je sve to u tim časovima mnogo bliže, nego ikada ranije. Zato iskreno priznanje:

»Draga moja zemljo, zavičaju mio,
nikad nisam znao šta si za me bio,
dok te nisam skoro sasvim izgubio.«

(Draga moja zemljo)

Zbog općih prilika i aktualnosti pjesama, zbirka *Daleko od zavičaja* imala je vrlo velik odjek među bačkim izbjeglicama, ali i književni kritičari su je prihvatili s odobravanjem. Pojavilo se nekoliko pozitivnih kritika i iz svega vidimo da je već tom zbirkom pjesama J. Kopilović počeo osvajati svoje mjesto u hrvatskoj književnosti.

Koliko god je taj njegov boravak u Zagrebu za vrijeme rata bio težak zbog materijalne oskudice, bio je presudan u njegovom pjesničkom razvoju. Upoznao se sa više hrvatskih pisaca i pjesnika. Upoznao je pjesme tih pjesnika, i oni njegove, te se tako uključio u krug hrvatskih književnika. Objavljivao je svoje pjesme i na taj način je postao poznat književnoj javnosti. Po svojoj otvorenoj naravi Kopilović je volio ljude; bio je veoma komunikativan i zato je uvijek imao vrlo širok krug prijatelja i poznanika. Tako se upoznao s mnogima koji su mu davali podršku u radu. Ovdje ćemo spomenuti dr. Josipa Andrića i Petra Grgeca. Sve je to bilo važno, jer mu je pomoglo da se uključi u tokove hrvatske književnosti i kulture.

Kad se poslije oslobođenja vratio u Suboticu, uz prosvjetno pedagoški rad nastavio je i s poezijom. Osobito ga je podržavao njegov direktor u gimnaziji dr. Matija Evetović, koji mu je prije rata mnogo pomogao u prvim pjesničkim pokušajima. U periodu između dva rata dr. Matija Evetović učinio je vrlo mnogo na području kulturne povijesti Hrvata u Bačkoj. J. Kopilović je također našao podršku u poznatoj hrvatskoj kulturnoj ustanovi Subotička matiča, koja mu je objavila zbirku pjesama *Tisuću i jedna noć* (1946).

Kad je drugi put boravio u Zagrebu da završi studije na fakultetu, proširio je svoj krug poznanika među suvremenim hrvatskim piscima i pjesnicima. Tako se sve više uključivao u tokove suvremene hrvatske književnosti. Obogaćen novim iskustvima opet se vratio u Suboticu 1954. god. poslije završenih studija i uz rad u školi nastavio je pisati pjesme. Redale su se zbirke pjesama u izdanju subotičkog »Osvita« i drugih izdavača, ali većinom u vlastitoj nakladi. Sa izdavačima izvan Subotice nije imao sreće. Na njegovu se primjeru vidi koliko su u provinciji uvijek bile skromne mogućnosti za izdavanje knjiga, a iz provincije prodrijeti do velikih kulturnih centara bilo je vrlo teško.

Najveći dio svoga života J. Kopilović je proveo i provodi u Subotici. Zato se odmah poslije povratka iz Zagreba uključio u književni i kulturni život svoga grada. Objavljivao je svoje pjesme u novinama *Hrvatska riječ* i *Subotičke novine* i u književnom časopisu *Rukovet*. Nastavio je suradnju s onim književnicima i kulturnim radnicima koje je upoznao u Zagrebu, ali u Subotici taj se krug veoma proširio. Nastojao je surađivati sa svim generacijama pisaca, pjesnika i kulturnih radnika bez obzira na nacionalnost i sa svima je uvijek živio bez sukoba, jer u njegovom ponašanju uvijek je prevladavalo demokratsko načelo da poštuje tuđe mišljenje kao što to zahtijeva od drugih prema sebi.

Kopilović je želio uvijek biti prisutan u književnom i kulturnom životu svoga grada i mnogo šire. U tome je doživljavao različite odnose. Bilo je priznanja i objavljivanja u novinama i časopisima, a bilo je i perioda

potpunog potiskivanja iz javnosti. Uza sve to on je veoma mnogo pisao i još piše. Ne mogu ga slomiti nikakve zapreke. On spada među naše najplodnije pjesnike. Objavio je 16 zbirki pjesama. Nisu to velike zbirke po obimu, ali pjesnik je bio stalno prisutan svojim djelima u kulturnoj javnosti i tako je mnogo doprinio razvoju hrvatske knjižvnosti u Bačkoj.

2. U zbirci *Daleko od zavičaja* (Zagreb, 1944.) prevlađuju rodoljubni motivi. Tim se motivima J. Kopilović i poslije vraćao u svojim zbirkama; bačka ravnica i Subotica trajne su njegove inspiracije. Ovdje u prvom redu želim istaći njegov ciklus pjesama *Toranj Gradske kuće u Subotici*, I—XII. (u zbirci »*Soneti*«, Subotica, 1953, 31—39). Kad je kao izbjeglica odlazio iz svog grada i kad mu se sretan vraćao, pjesnik je u daljini vidio visoki toranj iznad ravnice i činilo mu se kao da ga iz daljine pozdravlja.

I poslije ovog ciklusa ima tih motiva. Ne možemo mimoći niz pjesama koje je pjesnik posvetio svom rodnom gradu, npr. *Slike iz Subotice*, *Sonet o Subotici* (zbirka *Soneti*) i mnogo godina kasnije pjesma *Subotica* (1982) s novim tonovima i novim slikama:

»Subotica mila
golubica bila
širi krila mira
ponad tihih njiva
pod nebom ko svila.«

Nemoguće je nabrojati sve ostale rodoljubne motive i pjesme koje su rasute po zbirkama. Na taj način se pjesnik trajno odužio svom rodnom kraju i gradu.

3. Pjesnik J. Kopilović je zaljubljenik ravnice, s njom je srastao svim svojim bićem. Iz te zemlje je izrastao. Tu svoju neraskidivu povezanost s rodnom grudom pjesnik je najlepše slikovito izrazio u svojoj pjesmi *U brazdi rođen*:

»U hladu pod krstinama
zemlji me je poklonila nana,
mala brazda zlatna —
mater slatka.

Tako je mater, Marija Mala,
sparnog litnjeg dana
s kukom u ruci,
s rukom na klasu
što daje krv,
tako je nana
rodila u muki
sinčića svog
Jašu.
U nadnici
na salašu.«

Rođen¹ je u brazdi poput klasja. Za njega su klasovi najljepši ukras bačke ravnice. U hrvatkoj književnosti opjevana su i žitna polja Slavonije, »zemlje plemenite«. U pjesmi *Dragutina Tadijanovića* baka blagosilje žito jedne tihe nedjelje. Aleksa Kokić kliče da su klasovi ponos bačkih njiva i u klasovima se novi život skriva. Za pjesnika J. Kopilovića

dužijanca je balgdan zrelog žita. Dok pripeklo sunce žeže, lije se znoj risara i risaruša, a zemlja je žedna toga znoja. Oštre kose svjetlucaju u snažnim rukama momaka, dok

»krstine
ko da niču iz zlata
utkane u strnjiku,
u žutu
maramu od svile
koju je skinula Bunjevka
sa vrata
poput vile
i otkrila raskoš bijelog vrata
u zagrljaju sunca.«

(Na njivi, 1946)

To su oduševljene pjesme pjesnika. Takve nježne slike zlatnog žitnog klajsja i svečanosti dužijance J. Kopilović nosi iz svoga djetinjstva i mladosti, ali mnogo godina poslije u novim zbirinama pjesama u njemu se nešto srušilo. Pjesnik vidi kako ni Bačku nije mimoišla bolest moderne industrijalizacije. I bačke oranice sve više ostaju bez momaka koji bi svojom snagom i ljubavlju njegovali duge brazde. Pjesnik kao da se čudi što se to dogodilo u srcu mladih, što se to prelomilo u njihovoj duši kad tako lako napuštaju zemlju koju su njihovi očevi i preci stoljećima nesavladivo volili i čuvali. Šorovi salaša nestaju ili se svakim danom prorjeđuju, a pjesnika to boli i njegova pjesma odjekuje kao krik na ravnicima:

»Ruše se salaši
naši bački.
U prašini
zidovi i grede.
Starice i starci
plaćni sjede.«

(Stari salaši, 1983)

Zaljubljenik ravnice ne može mirno gledati kako se ruše stara ognjišta i kako se život gasi tamo gdje je tako dugo čuvan i branjen. Stoga on svoju ljubav i povezanost s brazdama i s klasjem ne želi nikada prekinuti. Želi da to bude vječno:

»Nikada umrijeti neću.
Smrti me nije strah.
Živjet ću u cvijeću,
postat ću brazda prah.«

(Put u vječnost)

4. Svi književni kritičari, koji su pisali o J. Kopiloviću, slažu se u ocjeni da je on pjesnik pejzaža, ali na to moramo odmah reći da on nije pjesnik koji, diveći se, opisuje prirodu i u njoj nalazi nove ljepote, nego pejzaž doživljava kao bezbroj novih i novih slika koje u svojoj slikovitosti simboliziraju događaje iz ljudskog života. Tako na jednom mjestu kaže: »Čega se taknem, postaje pjesma« (U hramu stiha), a u času lirskog ushićenja zanosno pita:

»Gdje da nađem pjemu za te,
kad se zvijezde samo zlate?
Grlicu u srcu nosim...
Srebrnastom kosom kosim,
klasje pjeva: Bačka, Bačka...

Ikavica cvjetna slatka,
mila majka bunjevačka.

Gdje da nađem pjesmu klasja
da ravnice lice zasja?

Samo tragam, samo tragam
u srcu se PJESMI nadam.«

(Vječni dug)

Kopilović je sve oko sebe pretvarao u stih. Kućica u subotičkoj prašnjava-
voj periferijskoj ulici, grlica na grani, ili kamen na putu, sve može biti
poticaj za lirsko doživljavanje. Sve što nas milo ili nemilo okružuje, može
biti pjesnička inspiracija. X

Iznenadeni smo kako je pjesnika Antuna Gustava Matoša mala i skromna
maćuhica potakla da napiše lijepu pjesmu, a u maloj maćuhici je pre-
poznao sliku skrivene plemenitosti:

»No u hladnoj nevi čudan život diše,
Zagonetan, dubok, čaroban ko san,
A kroz baršun drhti jedne duše tajna.«

(Maćuhica)

Tako i Kopilović u pojedinim prirodnim pojavama, pokraj kojih svi
prolaze ravnodušno, vidi slikovitost vječnih pitanja ljudskog postojanja
i ljudskih patnji na zemlji, a sve je okruženo tajnama svemira. Takvih
primjera ima više među pjesmama J. Kopilovića, npr. osamljen kamen
na putu u prahu je simbol odbačenog čovjeka kojega svi gaze:

»U prahu leži
na cesti, ranjen;
ko uzdah teški
ostavljen kamen.

Siv od rođenja,
u srcu leden;
ranjen od želja,
sniva svoj bedem.«

(Kamen)

Pjesnik osjeća bol lišća kada pada u jesen:

Svaka grana mi bliska,
dio moга je bića (...)
Rane grane, rane moje.

(Bol lišća)

To nije opis jeseni, nego simbolika: ogoljelo drvo u jesen simbol je
čovjeka koji pati, jer osjeća prolaznost ovog svijeta. Opast će lišće, sve
će proći.

Kad je Paličko jezero kod Subotice oko 1970. god. doživljavalo svoju
ekološku propast, za J. Kopilovića je to bio povod da napiše zbirku pje-
sama »Jesen jezera« koja nije objavljena. U toj zbirci zanimljiva su dva
ciklusa pjesama Paličke slike i Paličke elegije. Otrovane su vode jezera
i Palić je grudobolni bolesnik. On umire kao živo biće, nama vrlo drago
i blisko od djetinjstva. Zato mu se pjesnik obraća:

»Jezero moje, zdravo!
Kako se osjećaš danas?
Tebi sam mladost dao.
Sve je obično za nas.

I sunčano. Nekad mračno.
Volimo se kao jarani.
Obalo, slomljena igračko,
ostavljena svojoj rani.«

(Jezero, zdravo)

Vidimo da pjesnik opisuje kamen na putu i bolesno jezero kao živa stvorenja koja osjećaju poput ljudskih bića. No među mnogim pjesnikovim simbolima, ipak treba navesti još jedan, jablan. To je motiv koji se nalazi u pjesmama mnogih pjesnika i ima različito značenje. U pjesmama Ante Sekulića jablan je sjećanje na sretne dane prve ljubavi:

Kad su jablani svu noć šumjeli,
kad su zrikavci pjevali:
u noći
srela se naša srca, dvije naše duše.

(Zaboravljena mladost, I,
u zibrci Vijenac uspomena)

Visoki jablani Tina Ujevića imaju »visoka čela«, »vijorne kose i široke grudi«. Oni simboliziraju snagu i polet, jer na njihove grane slijeću orlovi i

»povrh njina vrška, gdje se pjesme gnijezde,
samo vile lete, ili bure jezde;
a nad njima sunca: samo zvijezde, zvijezde!

Mi stupamo bijelim dolom u tišini,
oni, sami, gordi, dršću u visini...« (Visoki jablani)

U pjesmama J. Kopilovića jablan ima dva značenja: simbol je bačke ravnice. On visoko raste iznad niskih kuća i salaša u dolu. U nepreglednoj ravnici dije se kao čuvar i stražar. No, jablan je simbol i usamljenog čovjeka, koji je okružen, ali se izdiže iznad svih i živi sâm i usamljen. J. Kopilović se više puta vraćao tom motivu, posvetio mu je čitavu zbirku pjesama U dolu jablan (Subotica, 1964).

U traženju motiva, koji su privlačni zbog svoje jednostavnosti i zanimljivi zbog prikrivene slikovitosti, išao je istim putem i poznati hrvatski lirski pjesnik Dobriša Cesarić. Za njega su mogle biti pjesničko nadahnuće breze na ulici, proljetna kiša, večernji vidik, voćka poslije kiše, ulica u predgrađu i mrtvačnica najbjednijih.

5. Opravdano se kaže da svaki pjesnik čitav život ispisuje jednu pjesmu, a to je pjesma o doživljavanju života. To se vidi u svim pjesmama J. Kopilovića, ali ipak su, ljudski gledano, najiskrenije pjesme koje imaju autobiografsku pozadinu. Među mnogima te vrste navedimo samo neke naslove: Život i moja sjena, Tisuću i jedna noć, Slika bolesnika, Trkač olovnih nogu i dr.

Ali, posebno je zanimljiv ciklus pjesama Mladost na tramvajskim kolima, I—V. U tom ciklusu pjesama u potresnim slikama opisana su dva motiva: razočaranje mladog čovjeka pod prvim udarcima života i slika tramvajskih kola, koja su puna ljudske bijede. Iz sanjarenja mladosti bilo je naglo buđenje u krutu stvarnost i mladić zdojno pita:

»O zarado moja, o moj crni kruše,
iskupljeni znojem, umorom i stidom,
zar se tako naši krasni snovi ruše
lažima satkani pod sramotnim zidom?!«

Mladić osjeća u duši slomljenost, jer su nestale nevine radosti. Rasplinulo se društvo iz djetinjstva i svaki je pošao tražiti svoju koricu kruha.

»Duša mi je bašta pogažena, pusta.

Iz srca su moga istisnuli radost.

Električna struja upila mi mladost
kao rumen zore sunce na zreniku.

Ja sam jedan šaraf električnog stroja.«

To su stihovi duboke ljudske doživljenosti, nadahnuti izražajnom snagom i slikovitošću. To je gorka lamentacija nad srušenim idealima mladosti, jauk duše pred ruševinama svih nadanja.

Ciklus pjesama *Mladost na tramvajskim kolima* spada među najljepše pjesme J. Kopilovića zbog lirске nabijenosti i stilske slikovitosti. Taj ciklus je prvi put objavljen u zbirci pjesama *Soneti* (Subotica, 1953), napisan je u tradiciji socijalne književnosti toga vremena. Posebno u tom smislu treba istaći treću pjesmu toga ciklusa, koja nam daje potresnu sliku predratne socijalne stvarnosti.

Miroslav Krleža je opisao zahuktali vlak koji avetinjski juri u noć, a u njegovim vagonima je skupljena sva bijeda naroda, bolesni i nemoćni. Jedni mole, drugi psuju, jedni jauču, drugi piju. To je simbolična slika bijede naroda, koji negdje ide, ali nema cilja. Nad svima lebdi poštast propasti.

U tom ciklusu pjesama J. Kopilovića mladi kondukter br. 32 doživljava vožnju tramvajskih kola jednog tmurnog jutra kao nešto sumorno:

»I sada se sjećam tih tramvajskih kola
dupkom punih ljudi, staraca i žena,
sa izrazom srđžbe, ponosa i bola,
slični bjehu meni, mali bez imena.«

To su radnici u slabom odijelu i ne dižu svoj zamišljen pogled, a u džepu nose svoju malu plaću. Među njima se odvija tvrd i krut razgovor, jer osjećaju da čovjek čovjeku nije brat.

Zbog pjesničke slikovitosti i sadržajne nabijenosti, ciklus *Mladost u tramvajskim kolima* možemo uvrstiti među najljepše hrvatske socijalne pjesme u vrijeme kad su se pojavile.

6. Po svojoj lirskoj izražajnosti uočljive su njegove pjesme o ljubavi prema baki, ocu i majci. Kopilović se odužio svojim najbližim i najdražim. Posvetio im je posebne cikluse pjesama koje izražavaju sinovsku ljubav i iskrenu toplinu.

Iz djetinjstva je ponio uspomenu na blagost i nježnost bake koja je bila pralja i, mučeći se, svoju djecu podizala. Njezina smrt je inspiracija za stvaranje novih pjesničkih slika o ženi patnici:

»Znala je za muke
pod bičom gospoje Sudbine,
s crnim zalogajem kruva,

tvrdim i škrtim,
s bilim košuljama
i čistim ruvom kojem se radovala
kad ga je prala
i pod nebo prostirala
na štrangi razapetoj
od neba do pakla —
cakli se suza i muka.
Sada je sklopila dvi ruke,
dvi bulke
u bolu.«

(Smrt moje bake)

Smrt oca je čas da sin pogleda na prošli život toga čovjeka i tada se pred očima pojavila duga povorka patnji i stradanja:

»Sjajne mu zjene bjehu,
lice suho i blijedo,
ko patnik je izgledo
u tuzi i u smijehu.

To srce kucati znade
za tuđe brige i boli.
To srce volit je znalo,
zato je u bolu stalo.«

(Mama)

Smrcu majke sin je osjetio nenadoknadiv gubitak i uplašila ga je zastrašujuća osamljenost, pa mu se iz duše oteo vapaj poput tužbalice:

»Nema više moje mame,
ko će da se brine za me«

(Srce moga oca)

7. Na svom dugom stvaralačkom putu J. Kopilović stalno je tražio nove motive i sadržaje za svoju poeziju, ali također je želio pronaći nove poetske forme. Kad je 1938. god. počeo objavljivati svoje pjesme, on se po motivima i po formi uključio u subotički krug hrvatskih pjesnika. Tada je pisao pjesme dugog stiha s određenom rimom, a ritam je lagan sa širokom melodijom. Posebno je pazio da ritam stiha bude prilagođen sadržaju pjesme. To treba reći i za prve zbirke pjesama, ali možemo primijetiti da je već tada ponekad napuštao određenu, vezanu formu pjesme i piše u slobodnom stihu.

Moramo istaknuti da je sonet bio stalno prisutan u njegovoj poeziji, s tom razlikom što je na početku sonet imao strogo određenu formu, a u novije vrijeme sačuvana je forma soneta, ali stihovi su kraći i u novom su ritmu.

U najvećem broju slučajeva J. Kopilović je smatrao da se najbolje može izraziti u kratkoj pjesmi, kratkog stiha. Takvu pjesničku formu najviše je njegovao, premda se često vraćao većim pjesmama s dugim stihovima i klasičnom sonetu. Kao primjer mogu poslužiti brojne pjesme u zbirci *Skretnice* (Subotica, 1971.). Sigurno je smatrao da ti motivi zahtijevaju pjesme s dužim stihovima i s mirmijim ritmom. Međutim, poslije te zbirke opet se vraća kratkoj pjesmi s kratkim stihovima u nevezanoj formi.

U svim pjesmama, bez obzira na formu, pjesnik obraća posebnu pažnju melodiji stiha i zvučnosti ritma. Tomu doprinose i rime kojih se nikada nije odrekao, premda stihovi nisu vezani. Posebno treba naglasiti da je za pjesme J. Kopilovića osnova lirski doživljaj, a taj doživljaj je naslikan stihom u slici s malo riječi. Svi su opisi s vremenom otpali. Ostala je samo jezgra, ali ta slika budi niz novih asocijacija i ostavlja čitaoca da lirskim razmišljanjem podu dalje od onog što je pjesnik počeo slikati. Tako su pjesnik i čitaoci u trajnoj povezanosti lirskih doživljaja. Neke pjesme daju dojam nedorečenosti; žele samo potaknuti na lirski razmišljanja i na nove slike.

Premda J. Kopilović ima mnogo pjesama vrlo različite pjesničke forme, treba reći da je posebnu pažnju i ljubav posvetio pjesmama kratkog stiha. One su pune unutarnje nabijenosti i pjesničke slikovitosti. Prizori iz ljudskog života i prirodne pojave snažno su doživljene i pjesnički izražene. Nasuprot Petru Preradoviću, Augustu Šeni i Silviju Strahimiru Kranjčeviću, čije su misaone pjesme pune racionalnosti i filozofskog razmišljanja u stihovima, J. Kopilović svoja razmišljanja prožima lirskim tonom. To je osnovna oznaka njegovih pjesama. Kopilović spada u grupu hrvatskih pjesnika koji su u poeziju unijeli novi tip pjesama refleksivnog lirizma. Te pjesme čitaoca potiču na razmišljanje, protkano dubokom osjećajnošću.

Poput mnogih svjetskih i naših pjesnika Kopilović njeguje estetiku jednostavne ljepote. Nije lijepo ono što je uzvišeno i rečeno zvučnim riječima; lijepo je ono što je jednostavno i rečeno što jednostavnijim riječima. Ljepota nije u uzvišenosti. Ljepota je u jednostavnosti.

Takva pjesma svojom jednostavnošću i skladnošću postaje nam bliska i snažno na nas djeluje zbog svoje iskrenosti.

8. Čitajući pjesme bilo kojeg pjesnika, nameće se pitanje pjesničkih uzora, premda to pitanje nije važno, ako je pjesnik našao svoj stil izražavanja. To možemo reći i za pjesme J. Kopilovića. Nisu važni pjesnički uzori u razvitku pjesnika, jer je uspio naći i izgraditi svoj stih, svoj stil i svoj način izražavanja.

Za neke pjesnike možemo reći da ih J. Kopilović mnogo cijeni zbog bliskosti u gledanju na poeziju i zbog naglašenog lirizma u pjesmama. J. Kopilović mnogo cijeni pjesme Nikole Šopa i Đure Sudete zbog njihove velike produhovljenosti u patnji. Pjesme Vladimira Vidrića su mu bliske zbog svoje konciznosti. Pjesme Antuna Branka Šimića, Dobriše Cesarića i Dragutina Tadijanovića su mu bliske zbog izbora tema i stilskih karakteristika. Također treba istaći da posebno cijeni Antuna Gustava Matoša, našega Bunjevca, kao esejista i pjesnika.

Poeziju Alekse Kokića i Ante Jakšića cijeni zbog njihovih pjesničkih vrijednosti, ali to je drugačiji pjesnički svijet. Možemo reći: Poezija Alekse Kokića, Ante Jakšića i Jakova Kopilovića međusobno se ne isključuje, nego se dopunjuje. J. Kopilović posebno cijeni Stipu Bešlina i velika je nesreća što je umro u 20. godini, jer nitko od naših pjesnika sa toliko godina nije pisao tako lijepe pjesme.

Zaključujući ovaj prikaz o poeziji J. Kopilovića, možemo reći da je njemu poezija smisao života. Bez poezije ne bi mogao živjeti. U životu je mnogo pretpio i izgubio, ali je svoju poeziju čuvao i sačuvao. Poezija je njegov odnos prema ljudima. Kroz poeziju otkriva svoje snove i nadanja. Kroz poeziju izražava svoja razočaranja i stradanja. Poezija mu je sve, jer je pjesnik od rođenja i to će ostati do svoje smrti. On kaže:

»Moja lira
želi mira,
moli ljude,
voli ljude.«

(*Moja lira*)

Pružajući u ruke čitalaca svoju knjigu, pjesnik želi da bude tako primljena kako je napisana. On nam poručuje:

»Šaljem vam stihove
ove
i snove svoje.

— — —
Ako se suza vam
otme
niz svilu
lica bijela
kao jela
ponosna u gori,
neka vam srce
izgovori
s pogledom u me:
Pjesnik je
i ovaj Jakov!«

(*Prosvjeta*)

Poslije ovog pokušaja da kroz analizu otkrijemo ljepote i tajne pjesništva J. Kopilovića, možemo se uvjeriti o njegovom dostojnom mjestu u hrvatskoj književnosti među pjesnicima njegove generacije.